

Eén: als leerlingen aangeven dat het onderwijs toch wel wat moeilijk is, dient onverwijld ingegrepen te worden: wij stellen de eisen naar beneden bij. Twee: de maatschappij is snel en oppervlakkig en dit dient in het onderwijs weerspiegeld te worden. Drie: de overheid mag vooral geen visie hebben en eisen stellen, en moet de verantwoordelijkheid naar de scholen wegschuiven. **Jan de Lange** licht deze drie stellingen toe:

Herziening Profielen: verdomming als beleid

Ah! Welk een voorrecht is het om in een democratie te leven. En ook nog eens in een kenniseconomie. Maar dan wel kennis in de zin van goede kennissen hebben, want voor kennis is geen plaats meer in de Nederlandse distributie-economie.

Waartoe het hebben van goede kennissen (lees: lobbyen) kan leiden in combinatie met democratisch handelen volgens het poldermodel, valt af te leiden uit de voorstellen die de minister van Onderwijs ons heeft doen toekomen over de profielen in het studiehuis.

Vooraf dient gesteld te worden dat de plannen geheel passen in het huidige denken over onderwijs en de relatie onderwijs en maatschappij. Dat denken wordt bepaald door drie aspecten. Eén: als leerlingen zeggen, denken of anderszins aangeven dat het onderwijs toch wel wat moeilijk is, dient onverwijld ingegrepen te worden: wij stellen de eisen naar beneden bij. Twee: de maatschappij is snel en oppervlakkig en dit dient in het onderwijs weerspiegeld te worden. Drie: de overheid mag vooral geen visie hebben en eisen stellen, en moet de verantwoordelijkheid naar de scholen wegschuiven.

Het is tamelijk hilarisch te zien hoe politici tevens aandacht vragen voor de kenniseconomie en zich zorgen zeggen te maken over de interesse van leerlingen voor exacte vakken. Maar de hilariteit beperkt zich tot een kleine, selecte groep van een met uitsterven bedreigde menssoort: mensen die het beste met onze kinderen en jeugdigen voorhebben en beseffen dat we de jeugd knollen voor citroenen verkopen. Om maar niet te spreken van kapitaalvernietiging van de ergste soort – en dat door een ministerie dat zegt zich in te zetten voor kwalitatief goed onderwijs.

Laten we de drie aspecten wat verder uitwerken, waarbij we de inhoudelijke kant van de zaak zullen belichten vanuit het perspectief van de wiskunde, volgens allen ‘de grote verliezer’ bij deze plannen. We starten bij het begin, met de allerjongsten, want daar gaat het al mis.

Nog onlangs overwoog het ministerie om de Eindtermen van het basisonderwijs (zeg maar even de streefdoelen voor het gemak) terug te brengen tot zeventig procent van de huidige (als kern) en voor de rest ziet u zelf maar wat

u ermee wilt doen. In plaats van rekenen mag u ook gaan zwemmen (aspect drie dus). De achterliggende logica (?) is dat veel leerlingen in groep 8 (de laatste klas van het basisonderwijs) pas op het niveau van groep 6 zijn. Deze achterstand is er al als leerlingen op school komen en blijft of wordt alleen maar groter. Klinkt logisch toch: als we dan de eindtermen beperken zullen meer leerlingen succesvol zijn. Dit is een schoolvoorbeeld van wat door kenners ‘logica van de koude grond’ wordt genoemd, door anderen gewoon onzin.

Als je wilt dat kinderen in groep 8 vrijwel allemaal op het niveau van groep 8 zitten, moet je ervoor zorgen dat ze die twee jaar achterstand bij het begin van de basisschool niet hebben. Dat betekent dat je moet onderzoeken welke talenten en potenties peuters hebben op bijvoorbeeld wiskundig gebied. Die zijn namelijk zeer talrijk op het gebied van wiskunde: Welke koek is groter? Welke schaal heeft meer smarties? Hoe kom je bij je favoriete speelgoed? Hoe groepeer je zaken? Welke symmetrieën kennen kinderen? Hoe meten ze tijd? Hoe zit het met schaduw?

Thuis, op de peuterspeelzaal, in de crèche, liggen talrijke fantastische kansen om die talenten verder te ontwikkelen. En als we meer zicht krijgen op die talenten kunnen we ook het rekenonderwijs aanpassen, zodat leerlingen veel succesvoller zullen zijn dan nu. En hoeft je geen eindtermen te schrappen.

Als gevolg van het niet optimaal functioneren van het basisonderwijs worden de problemen bij de overgang naar de basisvorming alleen nog maar vergroot, ook al omdat dan de hormonen een belangrijke rol gaan spelen.

De basisvorming! Het middenschoolconcept alsnog in een pseudo-uitvoering erdoor gekregen. Hulde aan de politiek. Een kilometer breed en een centimeter diep. Degegen die het waagden kritiek te hebben op het basisvormingsconcept werden niet serieus genomen. Inmiddels zijn talloze kinderen het slachtoffer geworden van deze gedachtecronkel, die werd ingevoerd ondanks bijvoorbeeld een waarschuwend rapport van wetenschappers dat adviseerde om voor wiskunde vooral toch drie niveaus in te voeren, zodat recht kan worden gedaan aan alle kinderen. Het fiasco van de basisvorming wordt nu kamerbreed

erkend en het ministerie wil graag – u raadt het al – onderwijs op drie niveaus en aanzienlijk minder vakken. Het leerproces der politiek is traag als de rivieren die door ons laagland stromen.

Jonge volwassenen worden ook in dit deel van het onderwijs te kort gedaan: er wordt niet ingespeeld op de talenten (cynici beweren dat die er niet zijn) en we moeten vooral geen intellectueel uitdagend onderwijs geven. Eisen stellen aan leerlingen kan al helemaal niet. Dat de leerlingen hierdoor te kort worden gedaan lijkt beleidslieden geheel te ontgaan. Als absoluut dieptepunt van het Nederlandse onderwijs kan zonder twijfel het VMBO worden bestempeld – waarbij bedacht moet worden dat bijna tweederde van de leerlingen daar zit. Tweederde van de leerlingen, die steeds minder ‘algemene vorming’ krijgen, want dat kunnen ze toch niet. Die dus slecht voorbereid de maatschappij ingaan. En tweederde van de docenten die in de moeilijke hoek zitten en niet gesteund worden door een beleid dat de stelling uitdraagt dat onderwijs op het VMBO nauwelijks waarde heeft.

Die maatschappij! Een informatiemaatschappij die een bepaald minimum niveau vereist aan ‘mathematical literacy’, zoals de organisatie van economische samenwerking en ontwikkeling OECD terecht stelt. Nu, daarvoor hoef je in Nederland niet meer te komen: Nederland, vroeger lichtend voorbeeld voor wat betreft de diepte, breedte en verplichting van wiskundeonderwijs voor allen, is binnen enkele jaren de beklagenswaardige outcast geworden waar je wiskunde zelfs al voor je zestien bent kunt laten vallen. Wij houden onze jonge burgers dom en gelukkig als ze nog geen zestien zijn. Gelukkig, omdat ze serieus worden genomen: we maken alles makkelijker. En ouders vinden dat allemaal wel best.

De kroon op de verdomming van het onderwijs werd deze week met enige fanfare persoonlijk door de huidige demissionaire minister aangekondigd: in aansluiting op de Malieveld-demonstratie van verschrikkelijk overspannen en totaal overwerkte leerlingen, stelt de minister voor om tot een volgende drastische verlichting van het programma van het HAVO/VWO te komen door vooral en met name op de exacte vakken, en meer in het bijzonder wiskunde, te bezuinigen. Dit is dus dezelfde minister die enkele weken terug, met nog meer fanfare, een initiatief van Nederlandse multinationals aankondigde waarbij deze grote bedrijven leerlingen willen aansporen meer exacte vakken te kiezen. Want Nederland raakt als kenniseconomie steeds verder achterop.

Algemeen wordt geconstateerd dat de vervlakking van de maatschappij een groeiend probleem is. De trotse keuze van Kok voor een distributiemaatschappij laat zien hoe dat moet: wel met de daarbij behorende heen en weer rijdende en scharende vrachtwagens, maar geen luchtvaart-, auto- of scheepvaartindustrie van enige betekenis. Nauwelijks ICT-bedrijven van allure of ICT-innovatie in het onderwijs.

Geen studenten exacte vakken dus.

Met weemoed kan teruggedacht worden aan acties als ‘Kies exact’, toen alleen nog maar meisjes naar de wiskunde gebracht moesten worden. Aan de gedachte dat iedereen altijd wiskunde moest krijgen, al was het alleen maar om gedachtecronkels te kunnen ontzenuwen of om iets weerbaarder in de maatschappij te staan. Of om je talenten echt tot wasdom te kunnen laten komen.

Het is helaas geen paradox, maar werkelijkheid: de wiskunde rukt op in alle facetten van het maatschappelijk leven en in alle disciplines, maar in het onderwijs wordt het afgebroken – want je moet er naar Hollandse maatstaven wel erg goed bij nadenken.

Decentralisatie! Geld en verantwoording naar de scholen! De scholen blijken blij te zijn. Dat is te begrijpen na alle jaren van betutteling en top down innovaties, zoals het studiehuis en de profielen die werden ingevoerd zonder ook maar de schijn van enige facilitering. De overheid, en tot voor zeer recentelijk ook alle politieke partijen, geeft prioriteit aan onderwijs. Mooi niet. Onderwijs wordt vanuit het ministerie, noch vanuit de politieke partijen, als iets gezien dat inhoud moet hebben. Het gaat niet alleen om salarissen, vieze gebouwen, slechte ICT-voorzieningen, te veel oekazes, te zware taakbelasting van zowel management als docent, te weinig mogelijkheden van professionalisering. Kenniseconomie vereist voortdurende inhoudelijke verbetering en verdieping. Op dat gebied valt veel winst te halen, meer dan met welke structuurverandering ook.

Hoe onbenullig de werkgroep Profielen te werk is gegaan, blijkt wel uit de opmerking van een lid dat de exacte vakken en met name de wiskunde de ‘verliezers’ dan wel ‘slachtoffers’ zijn. Beste werkgroepleden, de enige verliezers zijn onze leerlingen, uw kinderen.

De leerlingen dienen weer centraal gesteld te worden in het onderwijs. Dat betekent uitdaging en geen vervlakking. Dat betekent onderwijs dat relevant is en aansluit bij de talenten van studenten en de maatschappij. Dat leert leerlingen kritisch na te denken. Zodat ze zien dat alle geblaat over investeren in onderwijs niets voorstelt als je niet eens de OECD-norm haalt voor uitgaven voor onderwijs.

En voordat de profielplannen via een poldermodel worden gesanctioneerd, kan het ministerie zich wellicht de vraag stellen in hoeverre de betreuwenswaardige toestand in de eerste fase van het voortgezet onderwijs, inclusief de basisvorming, heeft bijgedragen aan de zogenaamde problemen in de profielen. Maar dat vereist denken in lange lijnen van kinderen van twee tot twintig, dat vereist een vleugje visie. Onderwijs en onze kinderen zijn het meer dan waard.

Jan de Lange is hoogleraar-directeur van het Freudenthal Instituut, Expertisecentrum voor reken/wiskundeonderwijs van de Universiteit Utrecht.